

Z á v ě r y

24. semináře o plnění Úmluvy o právech dítěte v České republice pořádaného Aliancí za dětská práva a českou sekci DCI pod záštitou předsedkyně Petičního výboru Poslanecké sněmovny prof. JUDr. Heleny Válkové, CSc.

Na základě v programu avizovaných vystoupení a související diskuse účastníci semináře identifikovali problematická místa v naplňování Úmluvy o právech dítěte a většinou se shodli na tom, že je třeba, aby příslušné orgány a instituce přijaly níže uvedená opatření pro systémové naplňování práv dítěte v České republice:

1. Přijmout právní úpravu zakotvující **samostatnou, nezávislou instituci ombudsmana pro děti**, jehož pravomoci se budou týkat i rozhodování územně samosprávných celků v samostatné působnosti.
2. Zřídit **orgán vybavený příslušnými pravomocemi pro koordinaci plnění Úmluvy o právech dítěte** v České republice.
3. Využívat **média důsledně a systémově k podpoře naplňování dětských práv**, včetně práv dětí na vyjadřování se ke všem otázkám, které se jich přímo či nepřímo týkají.
4. Dodržovat povinnost orgánů veřejné správy brát při svém rozhodování **nejlepší zájem dítěte jako jedno z klíčových hledisek**; přesněji zákonem vymezit jak pojem nejlepší zájem dítěte, tak i indikátory pro jeho vyhodnocování.
5. Chápat a uplatňovat nejlepší zájem dítěte i tak, **aby dítě nemohlo být manipulováno či vtahováno do konfliktů**, jež jej jakýmkoliv způsobem poškozují.
6. Novelizovat právní předpisy tak, aby **nebyla připuštěna možnost tělesného trestání dětí** jako přiměřeného výchovného prostředku.
7. **Zrychlit výrazným způsobem opatrovnická řízení**, a to plně v souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte.

V Praze dne 2. 3. 2020

*Schváleno účastníky semináře,
viz prezenční listinu*

24. Seminář k naplňování UNCRC – 2. 3. 2020

- Závěry sekce dětí a mladých lidí -

Úmluva o právech dítěte – povědomí dětí o dětských právech

Mladí delegáti se shodli, že povědomí o právech dítěte a Úmluvě je nedostatečné. Na Úmluvu většinou v občanské výchově nezbyde čas. Často se proto jen zmíní, případně se jen vyjmenují jednotlivá práva. Nedochozí nicméně k diskusi nad skutečným významem dětských práv a nad způsoby, jak se jich domáhat. Někdy bývají ve školách nástěnky, letáčky, obrázky apod., které však pro žáky bez hlubšího kontextu nejsou srozumitelné.

O Úmluvě se pak děti dozvídají spíše z vlastního zájmu, např. zapojením se do Evropského parlamentu mládeže (EYP), z činnosti neziskových organizací (např. AMO - informace o OSN) apod.

Národní parlament dětí a mládeže pak plánuje instagramovou osvětovou kampaň, kdy bude zveřejňovat jednotlivá práva pomocí příspěvků k jednotlivým právům.

Závěr: Zvýšit povědomí o právech dětí a Úmluvě o právech dítěte a věnovat těmto tématům v rámci povinných osnov dostatek času, aby děti mohly pochopit praktický význam vlastních práv a věděly, jak se svých práv domoci.

Dětský ombudsman

Samostatná instituce

Zástupci jednoznačně podpořili samostatnou instituci. Musí však mít alespoň stejné, spíše silnější kompetence, než stávající veřejný ochránce práv.

Věk a kvalifikace

Zástupci se shodli na důležitosti přiměřeného věku dětského ombudsmana. Neměl by být ani moc mladý, ani moc starý. Ideální rozmezí by bylo mezi 25 a 30 lety, maximální věk by pak měl být 40 let. Mohou na něj být vyšší nároky co do kvalifikace, pravděpodobně by měl mít právnické vzdělání. Jistě by na něj měly být stanoveny vysoké požadavky ohledně osobnostních předpokladů. Musí se jednat o osobu, která umí s dětmi přirozeně komunikovat a naslouchat jim a bude mít i povinnost průběžného dalšího vzdělávání v tomto ohledu.

Naopak zaměstnanci kanceláře, kteří budou s dětmi v kontaktu nejvíce, by jim měli být věkově velmi blízko, tj. od 18 let, aby se jim děti spíše svěřily. Na zaměstnance pak mohou být menší kvalifikační nároky.

Lze dále případně uvažovat i o zástupci či poradci ombudsmana, který by právě na vhodnou komunikaci s dětmi a participaci dětí dohlížel.

Neformální prostředí a formy komunikace

Zástupci dále zdůraznili, že by se mělo jednat o neformální prostředí, aby se děti cítily bezpečně. Místnosti by měly být neformální, případně rozdělené pro mladší a starší děti. Personál by se měl neformálně oblékat

S tím souvisí i neformální formy komunikace. Za nejprůběžnější zástupci označili sociální sítě (facebook, instagram), telefonní linku zdarma a chat. Dále by měly být k dispozici srozumitelné webové stránky, internetový formulář a email.

Veškerá komunikace by pak měla být vedena v jazyce srozumitelném pro děti.

Vzdělání zaměstnanců a odborníků pracujících s dětmi

Všichni zaměstnanci kanceláře by měli být školeni, jak tento srozumitelný jazyk v komunikaci s dětmi používat a jak v případě nutnosti spolupracovat s policií a OSPODy, resp. jak o této skutečnosti dítě informovat.

Šíření informace o dětském ombudsmanovi

Všichni ostatní odborníci pracující s dětmi včetně např. učitelů, školních psychologů, lékařů a lektorů volnočasových aktivit by měli být školeni tak, aby byli schopni na dětského ombudsmana odkázat a případně zprostředkovat stížnost dítěte.

Každá škola by taktéž měla mít povinnost na své webové stránky vložit odkaz na webové stránky dětského ombudsmana.

Informace o dětském ombudsmanovi a o způsobech, jak podat stížnost, by mohla být podána ve formě jednoduchého zábavného videa (např. formát podobný Nezkreslené vědě), pomocí aktivních bublin, kterými se děti mohou proklikat, případně za pomoci influencerů.

Sídlo

Většina zástupců se vyjádřila pro sídlo v Praze. Důležitější je však zajištění dostupnosti pro všechny. Delegáti se proto přiklonili ke zřízení poboček nejlépe v každém okresním městě a zopakovali důležitost výše zmíněných forem přístupu na dálku

Zvyšování povědomí o dětských právech

V neposlední řadě by dětský ombudsman měl mít kompetenci v oblasti zvyšování povědomí dětí, všech odborníků pracujících s dětmi, stejně jako široké veřejnosti o právech dítěte. Měl by tedy mimo jiné pořádat vzdělávací akce a osvětové kampaně.

Participace

Mladí delegáti sdělili, že i přes povinnost zřizovat a podporovat školní parlamenty školy parlamenty nepodporují.

Největší problém delegáti vidí ve špatném zakotvení metodické podpory. Není stanoven koordinátor, tedy někdo, kdo bude žáky při činnosti podporovat a pomáhat jim kupříkladu s přípravou usnesení a jejich prosazováním, resp. implementací. Kvalita fungování školních parlamentů tak závisí na konkrétní škole, respektive na tom, zda se ve škole najde aktivní učitel či učitelka, kteří si činnost z vlastního zájmu a dobrovolně vezmou za svou.

Na některých školách parlament není zřízen a názor dětí se zjišťuje např. formou dotazníku rozdaného žákům prvních ročníků.

Je-li pak parlament zřízen, zástupci mají pocit, že jejich usnesením není přikládána taková důležitost, jako kdyby opatření navrhl dospělý. Vedení škol také poslouchají jen to, co chtějí. Kupříkladu byl zmíněn případ, kdy namísto žádosti o připevnění háčků do kabinek na toaletách škola připevnila háčky do tříd.

Často také vedení zasahuje do vnitřní činnosti parlamentů – např. nesouhlasí s jednacími řády, které si žáci sami formulovali a přijali. Kupříkladu kritizují dle jejich názoru nedostatečnou formální stránku takových vnitřních předpisů, případně odmítají, že by školní parlament mohl přijímat písemná usnesení.

Velmi omezený je v neposlední řadě okruh záležitostí, na kterých se děti mohou podílet. Zejména se jedná o nepodstatné záležitosti, např. pořádání studentských akcí. Není jim naopak dovoleno podílet se na organizaci školních plesů, natož pak účastnit se rozhodování např. o systému vzdělávání či dalších systematických opatřeních ve škole.

Co se týče vyšších úrovní, např. Národního parlamentu dětí a mládeže, zástupci nemají pocit, že by jejich doporučení politici brali vážně a prosazovali je.

Závěr: Zavést povinné zřízení školních parlamentů a jejich metodické podpory a zajistit, aby jejich usnesením byla ze strany vedení škol věnována patřičná pozornost.

Vzdělávání – školství

Zástupci vyjádřili velké znepokojení a nespokojenost se vzdělávacím systémem a stanovenými osnovami.

Jako velmi závažné zástupci považovali časté opakování látky základní školy v rámci střední školy. To pochopitelně žáci považují za neúčelné a postrádající smyslu.

Z důvodu opakování látky např. v dějepise nezbyvá čas na moderní dějiny, končí se tak maximálně druhou světovou válkou. S obdobnými problémy se žáci setkali zejména v občanské výchově, finanční gramotnosti a informačních technologiích.

Zároveň existuje rozdíl mezi šestiletým a osmiletým gymnáziem. Na šestiletém se učivo tak často neopakuje.

Mezi nejzávažnějšími problémy pak delegáti zmínili absenci vzdělávání o mezinárodních institucích a systémech (EU, OSN apod.) a o aktuálních tématech, jako jsou gender, feminismus a LGBT. Tato témata v osnovách naprosto chybí a jejich probrání tak závisí na adaptaci osnov konkrétní školou, resp. na osvědčení vyučujícího. Ten jim však musí dát přednost na úkor povinné látky. Na vyloženě hluboké diskuse pak zcela nezbyvá čas.

Zástupci by tak velmi uvítali změnu osnov tak, aby obsahovaly praktické informace užitečné do života a pro orientaci v současném světě.

Byl zmíněn zájem na sepsání národní petice, a byla domluvena další spolupráce mezi zúčastněnými zástupci. Tímto tématem se bude také zabývat Národní parlament dětí a mládeže. Zástupci rovněž uvažují o organizaci parlamentní výměny zkušeností na toto téma.

Závěr: Upravit vzdělávací osnovy tak, aby odrážely potřeby současné mládeže, obsahovaly praktické informace užitečné do života a pro orientaci v současném světě a témata, která děti a mladé lidi zajímají včetně poskytnutí dostatečného prostoru pro jejich prodiskutování.

Další zmíněná témata, která nebyla hlouběji projednána

Duševní zdraví

Toto téma mladé velmi zajímá.

Kromě jiného byla zmíněna osobní zkušenost a pohoršení nad nadměrnou medikací dětí považovaných za zlobivé. Příliš často a příliš brzy se přistupuje k psychiatrické léčbě, namísto a podpory duševního zdraví dětí a řádného vzdělávání např. školních psychologů a výchovných poradců.

LGBT + gender + feminismus

O tato témata mají dnešní mladí velký zájem. V osnovách však chybí a jak již bylo zmíněno, závisí na konkrétním učiteli, jak se k tématům postaví a jaký prostor jim při výuce věnuje.

Dále byl několika zástupci zmíněn nepřijatelný negativní přístup ke komunitě LGBT ze strany vyučujících.

Digitální prostředí

Téma je pro dnešní mládež rovněž velmi aktuální.

Byla mimo jiné zmíněna otázka hranice mezi ochranou dětí a jejich přístupem k informacím. Konkrétně bylo nastíněno riziko např. činnosti společnosti IPA v USA, kdy určování, co je a co není pro děti přístupné, právě dochází k omezení přístupu dětí k informacím.

Prevence závislosti a rizikového chování

Prevence na tato témata je dle zástupců velmi nedostatečná. Jako důvod pak ze strany škol bývá označován nedostatek odborníků, u kterých by si škola byla jistá, že dětem podají vhodné informace.

Násilí na dětech – ukončení tělesného trestání, sexuální zneužívání dětí